

Algoritmer och påverkan

Algoritmer skapas för att ge användaren en så personlig upplevelse som möjligt online, på såväl sökmotorer, besök på olika sajter traditionella media äger och i sociala medier. En nackdel av detta är att användarna inte får del av information som motsäger deras verklighetsuppfattning, det vill säga att folk alltid utsätter sig själva för en selektiv exponering, och det kan i sin tur skapa en form av kulturellt eller ideologisk intellektuell bubbla. Det här härifrån teorin om "filterbubblor" härstammar.

Algoritmer har blivit något av ett buzzword som man använder när man vill förklara lite vad som helst online. Värt att notera är att algoritmer dokumenterats sedan 1 600 år före Kristus, i olika varianter givetvis. De första algoritmerna kom från Babylonierna och var då ett verktyg inom matematiken. Ofta diskuteras också till exempel Googles algoritmer, i singularis. Men Google har 40 000 egna patent registrerade, de flesta just mjukvarupatent där algoritmer är de flesta.

En person som fördjupat sig i algoritmer och hur de påverkar är Jutta Haider, docent vid Lunds Universitet i biblioteks- och informationsvetenskap och författare till boken "*Algoritmer – så påverkar de din vardag*". Haider har också gjort en rapport på uppdrag av statsrådsberedningen tillsammans med kollegan Olof Sundin med titeln "*Algoritmer i samhället*" som presenterades den 11 mars 2016. Rapporten finns med i den satsning på källkritik som *Metros Viralgranskaren* och *IIS* har. Även *Statens Medieråd* är med.

Hon beskriver algoritmer som regler som möjliggör att information visas på ett visst sätt för just dig. Google har till exempel algoritmer för att avgöra i vilken ordning dina sökresultat visas, Facebook har algoritmer som prioriterar livesändningar men också hur nyhetsartiklar visas. Algoritmer finns för i princip alla onlinetjänster, även traditionella media använder dem på sina sajter. Det är helt enkelt datoriserade beslut.

En vanlig missuppfattning är att algoritmer är mer neutrala än människor men eftersom det är människor som skrivit dem stämmer inte detta egentligen. En algoritm bygger på beslut och preferenser hos människor och därför har även de kulturella värderingar inbyggda. Dessutom är algoritmerna i sig självlärande och dess uppgift är att anpassa sig efter mänskligt beteende.

En stor utmaning enligt Haider är hur vi hanterar integritet för koncentrationen av information gör det också enklare att övervaka och släcka ner. Idén med internet men även sociala medier var från början en decentraliserad och liberaliserad information, inte att det skulle vara lätt att kontrollera och förbjuda.

I debatten om påverkan är det lätt att få intrycket att algoritmerna framför allt är skrivna för att påverka människor men de finns främst för att öka synligheten för reklam. Men en följd av detta som bygger på interpersonell kommunikation är att de inlägg som får flest reaktioner, positiva såväl som negativa belönas. Det är oundvikligt.

Här kommer kritiken in mot algoritmerna, att deras baksida är just att det kontroversiella sprids fortast och det tjänar till exempel falska nyheter på. Hur politiker kommer hantera de

allt högre rösterna från traditionella media och kraven på repression av information får vi helt enkelt se.

Men alla håller inte med Haider i hennes slutsatser i rapporten. De påstår till exempel att samhällseliga och kulturella normer och fördomar är inskrivna i algoritmerna och använder följande som exempel:

”Google har exempelvis behövt be om ursäkt för att en algoritm för bildbeskrivning taggade två svarta personer med ”gorillas”.”

Medieforskaren Peter Dahlgren skriver så här på sin blogg *Backend Media* som svar på påståendet:

”Dessbättre är det felaktigt, och det beror på hur klassificering av bilder går till, vilket bygger på [perceptuell inlärning](#) och är inte inskrivet i algoritmen över huvud taget.

Det handlar om att man använder en bildklassificerare och låter denna ”lära” från en mängd olika exempelbilder. Därefter släpper man lös klassificeraren i det vilda och låter den klassificera bilder på egen hand utifrån mönster algoritmen själv hittar. Detta senare steg i mönsterigenkänningen har alltså inte programmerats av någon människa över huvud taget. Annorlunda uttryckt gör dessa algoritmer saker utöver vad de har programmerats att göra.”

En annan sak Dahlgren kritiserar i rapporten är påståendet:

”Man har också funnit att Google Sök i högre utsträckning visar annonser för välavlönade jobb för manliga profiler än för kvinnliga. Dessa exempel gör det tydligt hur kulturella värderingar, fördomar och etiska förhållningssätt finns inskrivna i algoritmer som i sin tur har möjlighet att påverka andra. Algoritmer och samhälle formar därmed varandra.”

Han hänvisar till referensen rapportförfattarna hänvisar till. I den står det:

”We cannot determine who caused these findings due to our limited visibility into the ad ecosystem, which includes Google, advertisers, websites, and users.”

Det är alltså inte säkert att det är Googles algoritmer över huvud taget är ansvariga för resultatet utan det kan också vara användarna, webbplatserna eller annonsörerna. Trots detta påstår alltså Haider och Sundin att det är så.

Det finns fler initiativ att sprida kunskap om algoritmer. Tillsammans med *Statens Medieråd* och *Internetstiftelsen i Sverige* (IIS) släppte *Metros Viralgranskaren* i april 2017 en guide om hur algoritmer fungerar.

Den går inte bara igenom det grundläggande om vad en algoritm är och hur den fungerar utan ger också mediekonsumenter användbara tips på hur man kan göra för att minimera effekterna av dem.

Saker som att rensa sina cookies i webbläsaren, undvika att acceptera nya cookies där det är möjligt, att inte vara inloggad på Facebook samtidigt som man surfar och att använda

sökmotorer som inte personaliserar sökresultaten, som DuckDuckGo eller Qwant, är några av tipsen.

Slutsatsen angående algoritmer, som i sin tur är grunden i debatten om filterbubblor och falska nyheter, är att det även här finns olika uppfattningar om deras verkliga betydelse. Vissa hävdar att de ansvarar för nästan allt, andra som Dahlgren har en annan uppfattning.